

De prijs van tijdelijkheid.
Perspectief voor Oekraïense
ontheemden in Nederland

Signalering

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	4
Hoofdstuk 2	Een nieuw soort tijdelijkheid	8
Hoofdstuk 3	De prijs van tijdelijkheid	12
Hoofdstuk 4	Noodzaak van perspectief en visie	19
Fictief toekomstscenario maart 2025		27
Verantwoording		30

Hoofdstuk 1

Inleiding

'Ik ken een vrouw die elke dag haar koffer opnieuw inpakt. Mensen zijn op heel verschillende manieren met de toekomst en terugkeer bezig, maar de onduidelijkheid over de lange termijn is voor niemand gezond. Het is heel moeilijk om zonder toekomstperspectief te leven.' (Oksana Savchuk, coördinator van het Oekraïens Huis in Rotterdam)¹

Op 24 februari 2022 viel Rusland Oekraïne binnen. We zijn inmiddels ruim een jaar verder. In Nederland leven meer dan 93.000 Oekraïners en mensen die hiervoor als migrant in Oekraïne verbleven (juni 2023).² De Europese Raad van Ministers heeft voor hen de Richtlijn Tijdelijke Bescherming³ in werking gesteld.⁴

In eerste instantie leek deze tijdelijke bescherming voor iedereen de beste oplossing. Gemeenten en particulieren namen de opvang op zich, de asielzoekerscentra liepen niet nog verder over en Oekraïners kregen direct toegang tot de arbeidsmarkt. Het idee was dat Oekraïners op deze manier zo goed mogelijk door zouden kunnen met hun leven en, zodra dat mogelijk was, in staat zouden zijn om terug te gaan naar hun land.

Nu de oorlog voortduurt, begint de tijdelijkheid van de richtlijn en van de voorzieningen te knellen. De richtlijn kan tot uiterlijk 4 maart 2025 verlengd worden, maar wat daarna gebeurt, is voor iedereen onduidelijk. Het is onduidelijk tot wanneer gemeenten opvang moeten blijven regelen, hoe lang een werkgever op een werknemer kan rekenen en tot wanneer Oekraïners een andere behandeling krijgen dan mensen die om dezelfde redenen uit andere landen zijn gevlucht. Deze tijdelijke regeling heeft een prijs: voor mensen zelf, maar ook voor onze samenleving. Welk perspectief wil Nederland de Oekraïners bieden? En wat zijn aandachtspunten voor een visie op tijdelijke migratie in de toekomst?

In deze signalering, die een vervolg is op onze eerdere signalering van september 2022,⁵ vatten we samen waarin de positie van Oekraïense ontheemden verschilt van die van asielzoekers en statushouders. Daarna lichten we met voorbeelden toe wat de prijs is van het ontbreken van een langetermijnperspectief voor Oekraïners en de samenleving. Vervolgens schetsen we, naast de mogelijkheid van (vrijwillige) terugkeer, drie perspectieven voor na maart 2025: het verlenen van tijdelijk verblijf (een wederopbouwvergunning), niet-tijdelijk verblijf of een verblijfsvergunning als kennismigrant of student. Bij

¹ Luister naar de [podcast](#) met het verhaal van Oksana Savchuk.

² *Kamerstukken II, 2022/23, 19 637, nr. 3121, p. 1.*

³ EU-richtlijn 2001/55/EG.

⁴ Uitvoeringsbesluit (EU) 2022/382 van de Raad van 4 maart 2022.

⁵ <https://www.adviesraadmigratie.nl/publicaties/publicaties/2022/09/05/langetermijnvisie-ontheemden-oekraïne>.

de formulering van deze perspectieven heeft de adviesraad de notitie van Lodewijk Asscher betrokken die hij als speciaal adviseur voor Oekraïne heeft opgesteld op verzoek van de Europese Commissie.⁶ Tot slot adviseren wij, op basis van de knelpunten in de opvang van Oekraïners, een visie op toekomstige tijdelijke migratie te ontwikkelen.

Wij besluiten deze publicatie met een fictieve schets van de situatie die in maart 2025 werkelijkheid kan worden als de Nederlandse regering *geen* perspectief biedt. Hoe de oorlog verloopt valt niet te voorspellen.⁷ Ontvangende landen en Oekraïners zullen met die onzekerheid blijven worstelen. Maar het is nu wel zaak om, daar waar mogelijk, duidelijkheid in plaats van tijdelijkheid te bieden. Dat komt niet alleen ten goede aan mensen zelf maar ook aan gemeenten, uitvoeringsorganisaties als de IND en het COA en inwoners van Nederland.

Signalen uit de praktijk

In deze publicatie komen twee mensen aan het woord die dagelijks met Oekraïense ontheemden werken. Welke knelpunten signaleren zij en wat zijn volgens hen de gevolgen van het ontbreken van een langetermijnperspectief?

Oksana Savchuk, coördinator van het Oekraïens Huis. Savchuk komt uit Oekraïne, studeerde duurzame stedenbouw in Zweden en vestigde zich in Rotterdam. In het Oekraïens Huis zet Savchuk zich in om Oekraïners en de Nederlandse samenleving zo goed mogelijk met elkaar te verbinden en de culturele vertaalslag te maken. Savchuk: *'Er zijn zoveel lost in translation momenten, momenten waarin Oekraïners en Nederlanders elkaar niet begrijpen. Daarin voel ik een verantwoordelijkheid om iets te betekenen.'*⁸

Marion Knulst werkt voor de gemeente Rotterdam als projectleider zorg in het programma Opvang Vluchtelingen Oekraïne en teamleider van het wijkteam voor Oekraïense vluchtelingen.

Knulst heeft binnen de gemeente Rotterdam zicht op wat Oekraïense vluchtelingen op het gebied van onder andere GGZ-zorg nodig hebben en verwachten. Knulst verbindt verschillende partijen in de stad aan elkaar om tot oplossingen voor nieuwe vragen en knelpunten te komen.⁹

⁶ [L. Asscher Integration of people fleeing Ukraine in the EU FINAL \(1\).pdf](#).

⁷ Instituut Clingendael noemt als kritische factoren die van invloed zijn op het verloop van de oorlog het langverwachte Oekraïense tegenoffensief en een mogelijk fors escalerende Russische reactie. [Beschermingsopdracht Oekraïense ontheemden in Nederland](#), Clingendael Rapport, mei 2023, p. 46.

⁸ Interview met Oksana Savchuk, te beluisteren in [podcast](#).

⁹ Luister naar het gesprek met Marion Knulst in de [podcast](#) op onze website.

Hoofdstuk 2

Een nieuw soort tijdelijkheid

Oekraïense ontheemden genieten een speciale juridische status: de ontheemdenstatus. De Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming, die op 4 maart 2022 is geactiveerd, is nooit eerder toegepast. Oekraïense ontheemden hebben minder rechten dan statushouders, maar meer dan mensen met de status van asielzoeker. We leggen hier uit waarin de ontheemdenstatus van de status van asielzoeker en statushouder verschilt.

De Richtlijn Tijdelijke Bescherming is in het leven geroepen om te voorkomen dat het asielsysteem vastloopt. De bescherming op grond van deze richtlijn kan een aantal keren worden verlengd tot uiterlijk 4 maart 2025.¹⁰ Voor ontheemden is het steeds weer onzeker of deze status verlengd wordt. Het is dus onduidelijk wat hun status na 4 maart 2025 zal zijn. Asielzoekers horen in principe binnen zes maanden¹¹ of zij een verblijfsvergunning voor bepaalde tijd krijgen.¹² Met deze verblijfsvergunning worden zij statushouder. Die verblijfsvergunning wordt na vijf jaar meestal omgezet in een vergunning voor onbepaalde tijd.¹³ Asielzoekers hebben in principe dus eerder **uitsluitel over** hun **toekomst** dan ontheemden.

Los van het toekomstperspectief van ontheemden dat verschilt van asielzoekers en statushouders, verschillen ook hun rechten. Een eerste verschil is dat ontheemden direct mogen **werken**. Asielzoekers mogen pas werken zes maanden na het in behandeling nemen van hun asielaanvraag.¹⁴ Daarnaast mogen asielzoekers vooralsnog maximaal 24 weken per 52 weken werken en geldt deze beperking voor ontheemden niet.¹⁵

Een ander verschil is dat het COA verantwoordelijk is voor de **opvang** van asielzoekers. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de opvang van ontheemden. Asielzoekers verblijven in een asielzoekerscentrum en moeten zich daar elke week melden.¹⁶ Ontheemden verblijven in gemeentelijke of particuliere opvang, hoeven zich niet te melden en zijn vrij om heen en weer te reizen naar hun eigen land.

¹⁰ Tijdelijke bescherming heeft een maximale duur van drie jaar, artikel 4 Richtlijn Tijdelijke Bescherming.

¹¹ Op 27 september 2022 is de beslistermijn in asielzaken verlengd met negen tot vijftien maanden, WBV 2022/22, *Stcr.* 2022, nr. 25775.

¹² Artikel 42, eerste lid, Vw 2000.

¹³ De meeste statushouders vestigen zich langdurig in Nederland. [Meeste statushouders blijven in Nederland | Nieuwsbericht | WODC - Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum](#).

¹⁴ Artikel 6.2, Besluit uitvoering Wet arbeid vreemdelingen (BuWav).

¹⁵ Artikel 6.2, eerste lid, onder c, BuWav. De rechtbank Den Haag, zittingsplaats Arnhem, heeft op 18 april 2023 geoordeeld dat de 24-weken-eis onnodig beperkend is en daarom in strijd is met artikel 15, eerste en tweede lid, van de Opvangrichtlijn, *JV* 2023/111 met annotatie van F.F. Larsson.

¹⁶ [Meldplicht | Centraal Orgaan opvang asielzoekers \(mycoa.nl\)](#).

De **gezondheidszorg** voor ontheemden wordt in principe uit een andere, nieuwe regeling gefinancierd: de Regeling Medische zorg Ontheemden (RMO).¹⁷ De gezondheidszorg voor asielzoekers wordt betaald uit de Regeling Medische zorg Asielzoekers (RMA). Asielzoekers en ontheemden hebben recht op dezelfde zorg. Het kost gemeenten en zorgaanbieders soms wel moeite om kosten die verband houden met medische zorg vergoed te krijgen.¹⁸

De **financiële tegemoetkoming** die ontheemden krijgen, is anders dan die van asielzoekers en statushouders. Asielzoekers ontvangen financiële bijdragen¹⁹ die aanzienlijk lager zijn dan het leefgeld dat ontheemden krijgen.²⁰ Statushouders die niet werken, hebben recht op een bijstandsuitkering en moeten, anders dan ontheemden, zelf de kosten voor huisvesting betalen. De overheid werkt aan plannen om ontheemden die al wel werken, mee te laten betalen aan de kosten van hun opvang, maar de systemen van gemeenten en de Belastingdienst zijn er nog niet op ingericht om dit daadwerkelijk te kunnen doorvoeren.²¹

Op het gebied van **onderwijs** hebben volwassen ontheemden, anders dan volwassen asielzoekers, recht op volwasseneducatie, beroepsopleidingen en op het opdoen van praktijkervaring.²² Ontheemden die nu een hbo- of wo-opleiding volgen, zijn gelijkgesteld aan EU-onderdanen en betalen hierdoor minder collegegeld.²³ Asielzoekers mogen alleen met een studievergunning aan een onderwijsinstelling studeren en zij moeten het hoge tarief collegegeld betalen dat geldt voor mensen van buiten de EU.²⁴

Samenvattend kunnen we stellen dat ontheemden langer in onzekerheid over hun toekomst verblijven, maar dat zij meer mogelijkheden hebben dan asielzoekers. Het is voor ontheemden in principe gemakkelijker om deel te nemen aan de Nederlandse samenleving, hoewel dit door het ontbreken van perspectief tegelijkertijd bemoeilijkt wordt. Hoe langer de situatie voortduurt, hoe minder deze ongelijke behandeling te rechtvaardigen is. In hoofdstuk 4 gaan wij in op de vraag hoe deze ongelijke behandeling in het opvangen van toekomstige tijdelijke migranten voorkomen kan worden.

¹⁷ De RMO is geënt op de Regeling Medische Zorg Asielzoekers (RMA), *Kamerstukken II*, 2022/23, 19 637, nr. 2905, p. 2. Oekraïense ontheemden komen ook in aanmerking voor de zorg die gemeenten verlenen op basis van de Jeugdwet, de Wmo en Wpg.

¹⁸ Interview met een van de respondenten. Zie ook *In goede Handen?*, Een verkenning naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland, Pharos, september 2022, p. 42.

¹⁹ [Hoeveel geld krijgen asielzoekers in Nederland? | Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielzoekers/colleges).

²⁰ Voor ontheemden in de gemeentelijke opvang, zie artikel 10 Regeling opvang ontheemden Oekraïne (RooO). Voor ontheemden in de particuliere opvang, zie artikel 12 RooO.

²¹ *Kamerstukken II*, 2022/23, 19 637, nr. 3021, p. 3.

²² Artikel 12, Richtlijn Tijdelijke Bescherming.

²³ Voor Oekraïners die in het studiejaar 2023-24 een hbo- of wo-opleiding willen gaan starten wordt geen generieke uitzondering meer gemaakt. Ook voor hen is het hoge tarief collegegeld van toepassing dat geldt voor derdelanders, tenzij de onderwijsinstelling een gunstiger tarief hanteert.

²⁴ [Collegegeld vluchtelingstudenten blijft torenhoog - Punt. \(avans.nl\)](https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielzoekers/collegegeld).

Hoofdstuk 3

De prijs van tijdelijkheid

Ontheemden hebben minder afstand tot de Nederlandse samenleving dan asielzoekers. Het idee was dat Oekraïners op deze manier zo goed mogelijk door zouden kunnen met hun leven en, zodra dat mogelijk was, in staat zouden zijn om terug te gaan naar hun land. Toch lijkt het in de praktijk lastig voor Oekraïense ontheemden om de mogelijkheden die de Richtlijn Tijdelijke Bescherming biedt, ten volle te benutten. Met de volgende voorbeelden laten wij zien welke rol tijdelijkheid - en het gebrek aan perspectief - hierin speelt.

Opvang

Op 9 juni 2023 waren er 93.510 Oekraïense ontheemden geregistreerd bij gemeenten. Hiervan verblijven 75.630 mensen in de gemeentelijke opvang.²⁵ De gemeentelijke opvang bestaat voornamelijk uit opvang in tijdelijke locaties, waar mensen weinig privacy hebben en vaak geen eigen voorzieningen om te koken en te wassen.²⁶ Naast het gebrek aan privacy en voorzieningen, is het gebrek aan perspectief een probleem. Dat geldt zowel voor Oekraïense ontheemden als voor gemeenten. De meeste gemeenten gaan geen langer durende vastgoedcontracten aan omdat de financiering van de rijksoverheid voor huisvesting steeds gekoppeld is aan de duur van de tijdelijke bescherming. Een gevolg hiervan is dat ontheemden vaak moeten vertrekken uit een buurt waar ze net een beetje hun weg hebben gevonden.²⁷ Waar zij zich na veel moeite bij een huisarts hebben ingeschreven of contact met andere ouders in de speeltuin hebben gelegd. Steeds weer moeten verhuizen is de prijs die veel Oekraïense ontheemden – zowel ouders als kinderen – betalen voor de tijdelijkheid van hun verblijf.

Op termijn heeft de tijdelijkheid van de gemeentelijke opvang een prijs voor integratie. Oekraïense ontheemden kunnen de motivatie verliezen om in een buurt te investeren en de buurt zelf heeft geen tijd om steeds nieuwe inwoners te leren kennen. De tijdelijke gemeentelijke opvang heeft tot slot negatieve financiële consequenties voor de overheid. Tijdelijk investeren in crisisopvang, telkens gekoppeld aan een jaarlijkse of halfjaarlijkse verlenging van de ontheemdenstatus, is duurder dan structureel investeren in permanente flexibele opvang. Opvang waarvan, naast ontheemden, ook anderen tijdelijk verblijvende mensen gebruik zouden kunnen maken.

²⁵ *Kamerstukken II, 2022/23, 19 637, nr. 3121, p. 1.*

²⁶ Zie bijvoorbeeld *In goede Handen?*, Een verkenning naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland, Pharos, september 2022, §6.1 Huisvesting, p. 35. Zie ook Volkskrant, 25 mei 2023, Tussen de spaanplaten wandjes van een oud kantoorgebouw hebben deze Oekraïners voorlopig een veilig thuis.

²⁷ *Ontvlucht en ontheemd*, Oekraïense vluchtelingen in Den Haag, Rusinovic e.a., juni 2023, p. 16.

Van de Oekraïense ontheemden verblijven er 16.880 in de particuliere opvang (juni 2023). Veel mensen willen een bijdrage leveren door hun huis beschikbaar te stellen. Mensen die in de particuliere opvang verblijven, leggen gemakkelijker contacten met Nederlanders en vinden eerder de weg naar instanties. Zo worden Oekraïense ontheemden vaak door de mensen die hen opvangen geholpen met de registratie bij de gemeente en het vinden van werk en de school voor de kinderen. Maar er zijn ook nadelen: het risico bestaat dat zij minder goed worden geïnformeerd over hun rechten en plichten en niet weten waar zij hun vragen over onder meer medische zorg en werk kunnen stellen. Daarbij komt dat toezicht vanuit de gemeente beperkt mogelijk is.²⁸ De positie van mensen in de particuliere opvang is hierdoor ook kwetsbaar en een effectief systeem om misstanden te melden ontbreekt.²⁹

Bovendien is het de vraag hoe lang particulieren het vol houden om mensen bij hen in huis te hebben. Gebrek aan privacy, de culturele verschillen, maar ook de kosten, kunnen - zeker als de opvang langer duurt - een probleem gaan vormen. Om die redenen worden via organisaties zoals Takecarebnb vaak vooraf afspraken gemaakt over de duur van het verblijf. Zoals de directeur, Robert Zaal, aangeeft: *'Het is een verrijking voor je leven, maar je moet je wel allebei aanpassen.'* *Lukt dat ook als de opvang jaren gaat duren?*³⁰

Werk

'We horen steeds meer over situaties van arbeidsuitbuiting. Mensen die via een tussenpersoon een baan vinden, onder slechte omstandigheden werken en vaak nooit hun geld zien. Daar maak ik me grote zorgen over. Door de taalbarrière en de tijdelijke situatie is het voor veel laagopgeleide Oekraïners moeilijk om een baan te vinden. Ik ben bang dat meer en meer mensen op de zwarte markt aan de slag zullen gaan.' (Oksana Savchuk, coördinator van het Oekraïens Huis in Rotterdam)

²⁸ [Ontvlucht en ontheemd](#), Oekraïense vluchtelingen in Den Haag, Rusinovic e.a., juni 2023, p. 16-23.

²⁹ [Oekraïense vluchtelingen benadeeld en uitgebuit in Nederland](#) - FairWork.

³⁰ [Drie maanden een vluchteling in huis: "Je kunt iedereen zo'n ontmoeting" - Groot Nieuws Radio.](#)

De Richtlijn Tijdelijke Bescherming geeft Oekraïense ontheemden het recht om te werken.³¹ Op 1 november 2022 had 46 procent betaald werk als werknemer.³² Uit gegevens van het CBS blijkt dat het overgrote deel van de Oekraïense ontheemden op tijdelijke basis werkt. Meer dan de helft van de Oekraïners werkt via uitzendbedrijven of als oproepkracht, voornamelijk in de zakelijke dienstverlening, handel, vervoer en horeca.³³ Laagbetaalde sectoren waarin werkgevers weinig investeren in de ontwikkeling en opleiding van mensen. Daar komt bij dat veel Oekraïners niet weten wat hun rechten zijn op de Nederlandse arbeidsmarkt. Zij krijgen hier onvoldoende voorlichting over.³⁴

Oekraïners hebben, vergeleken met het gemiddelde in de EU, een hoog opleidingsniveau en werken dus in Nederland vaak onder hun niveau.³⁵ Een belangrijk knelpunt op het gebied van werk is de erkenning van kwalificaties. In Nederland zijn we daar redelijk strikt in en het is vaak een taai proces.³⁶ Een kinderarts uit Oekraïne werkt in Duitsland al als arts, terwijl een Oekraïense kinderarts dat in Nederland niet mag. Wie niet kan of wil werken in de laagbetaalde sectoren van onze arbeidsmarkt heeft weinig mogelijkheden. Welke werkgever investeert er in Oekraïense ontheemden als er geen enkele duidelijkheid is of mensen mogen blijven? Wie laat zich in deze onzekerheid omscholen van een Oekraïense belastingdeskundige naar een Nederlandse? Door de wachtstand waarin veel Oekraïense ontheemden verkeren en de onderbenutting van hun kwaliteiten is er sprake van kapitaalvernietiging. Voor deze mensen zelf is dat op den duur tragisch. Kortdurend onder het niveau werken is meestal geen probleem, maar als dit langer duurt wel.

Ontheemden mogen niet als zzp-er aan de slag.³⁷ Dit is vooral nadelig voor mensen die in Oekraïne als zelfstandige werkten of mensen die willen werken in een sector waarin in Nederland veel mensen zzp-er zijn, zoals de ICT. Het argument is dat mensen beschermd moeten worden op de arbeidsmarkt.³⁸ Maar waarom dan niet de misstanden op de arbeidsmarkt aanpakken? Of zzp-ers wel

³¹ Artikel 12, Richtlijn tijdelijke Bescherming. Om redenen van arbeidsmarktbeleid mogen de lidstaten voorrang geven aan EU-burgers en onderdanen van staten die gebonden zijn aan de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte alsmede aan onderdanen van derde landen die legaal in de EU verblijven en een werkloosheidsuitkering ontvangen. Het gemene recht dat in de lidstaten van toepassing is op bezoldiging, toegang tot Socialezekerheidsstelsels in verband met al dan niet in loondienst verricht werk, en andere arbeidsvoorwaarden zijn van toepassing.

³² 46% van de ontheemden tussen 15 en 65 jaar oud. *Kamerstukken II, 2022/23, 19 637, nr. 3071, p. 6.*

³³ *Kamerstukken II, 2022/23, 36 045, nr. 149, p. 3.*

³⁴ Zie: [Kwetsbaar maar kansrijk: Oekraïense ontheemden op de arbeidsmarkt](#), Rusinovic, K., Ham, A., Sociale Vraagstukken, juni 2023.

³⁵ [Oekraïense vluchtelingen in EU werken vaak onder opleidingsniveau \(msn.com\)](#).

³⁶ Zie: [De opvang van Oekraïense vluchtelingen in Rotterdam](#), ervaringen en uitdagingen, Kennisplatform Inclusief Samenleven, 2022, p. 19.

³⁷ Voor iedere opdracht moet de opdrachtgever een tewerkstellingsvergunning aanvragen, dat maakt werken als zzp-er praktisch onmogelijk.

³⁸ *Kamerstukken II, 2021/22, 19 637, nr. 2907, p. 19.*

in sectoren laten werken waar deze contractvorm gebruikelijk is. Zeker nu de situatie voortduurt, is het noodzakelijk dat mensen hun eerdere werk kunnen oppakken en dat zij met goede begeleiding en informatie aan de slag kunnen.

Medische zorg

'Mensen moeten eerst naar de huisarts om doorverwezen te worden naar de zorg die ze nodig hebben, maar veel huisartsen zitten vol. Of die vertrouwen de RMO (Regeling medische zorg ontheemden, red.) niet. Als mensen geen huisarts kunnen vinden, raden we hen aan om 's avonds of in het weekend naar de huisartsenpost te gaan.' (Oksana Savchuk, coördinator van het Oekraïens Huis in Rotterdam)

De financiering van de medische zorg voor ontheemden is ingewikkeld geregeld. De zorg wordt uit de RMO gefinancierd, maar het financieren van specialistische zorg loopt bijvoorbeeld weer via andere regelingen zoals de RMA.³⁹ Het kost gemeenten veelal moeite om de juiste zorg voor ontheemden te regelen. Met name kleine zorgaanbieders willen deze zorg soms niet, of soms niet direct, bieden omdat zij vrezen dat het niet wordt vergoed.⁴⁰

Daarnaast zijn de verwachtingen die Oekraïense ontheemden van de zorg hebben, niet waar te maken:

'In Oekraïne kunnen mensen zelf de specialistische zorg benaderen als zij vinden dat ze dit nodig hebben. Naar een therapeut gaan is voor veel mensen vrij normaal. Mensen gingen daar in hun lunchpauze even naar een psycholoog, in Oekraïne zijn ook geen wachtlijsten zoals hier. Een aantal Oekraïners had de indruk dat zij werd achtergesteld op Nederlanders. Zij realiseerden zich niet dat Nederlanders ook een verwijzing via de huisarts moeten krijgen en in veel gevallen ook op een wachtlijst komen.' (Marion Knulst, projectleider zorg in het programma Opvang Vluchtelingen Oekraïne en teamleider van het wijkteam voor Oekraïense vluchtelingen)

Onder ontheemden is behoefte aan geestelijke gezondheidszorg, maar de Nederlandse GGZ kampt met wachtlijsten.⁴¹ Ook ontheemden zullen, afhankelijk van de aard van de klachten, moeten wachten totdat zij behandeld kunnen worden.

³⁹ *In goede Handen?*, Een verkenning naar de gezondheid van en kwaliteit van zorg voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland, Pharos, september 2022, p. 23-24.

⁴⁰ Interview met een van de respondenten.

⁴¹ [Toezicht op aanpak wachttijden ggz | Geestelijke gezondheidszorg | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd \(igj.nl\)](#).

Het is voor hen onduidelijk op welke zorg zij recht hebben als de Richtlijn Tijdelijke Bescherming afloopt.

Hoofdstuk 4

Noodzaak van perspectief en visie

De prijs van de tijdelijkheid van de situatie van Oekraïense ontheemden is hoog. Tijdelijke opvang leidt tot onzekerheid en spanning - en is relatief duur. Verder is het risico op arbeidsuitbuiting groot, investeren werkgevers weinig in werkenden en is de regeling waaruit medische zorg gefinancierd wordt niet altijd bekend bij zorgverleners. Daarnaast is, naarmate de tijdelijkheid langer duurt, de ongelijke behandeling van enerzijds ontheemden en anderzijds asielzoekers en statushouders, steeds moeilijker te rechtvaardigen.

Oekraïense ontheemden hebben perspectief nodig. Het is noodzakelijk om hen geen tijdelijkheid, maar duidelijkheid te bieden. Als ontheemden weten waar zij na 4 maart 2025 aan toe zijn, kunnen ze zich daarop richten. Dan kunnen zij in hun nieuwe woonplaats en buurt, werk en zorg investeren óf hun tijd met het oog op terugkeer goed benutten.

Daarnaast raden wij de regering sterk aan een visie op het verblijf van tijdelijke migranten in de toekomst te ontwikkelen. In Nederland wordt nog onvoldoende onderkend dat er steeds meer sprake is van tijdelijke migratie, soms zelfs van circulaire migratie waarbij mensen heen en weer reizen. Binnen drie jaar is 50% van de migranten die naar Nederland zijn gekomen voor werk of studie weer vertrokken. Na tien jaar is dat ongeveer 80%.⁴² Asielzoekers vestigen zich vaker permanent, maar een deel migreert ook door.⁴³ Tijdelijke migratie is permanent aan de orde. Uit hoe wij het tijdelijke verblijf voor Oekraïense ontheemden hebben georganiseerd, wordt een aantal knelpunten duidelijk, waaronder het grote knelpunt van ongelijke behandeling. Wij adviseren de regering van deze knelpunten te leren om tot een visie op het verblijf van tijdelijke migranten in de toekomst te komen.

Perspectief voor Oekraïense ontheemden

In de Europese Richtlijn Tijdelijke Bescherming is vastgelegd dat de lidstaten maatregelen nemen na afloop van de tijdelijke bescherming waaronder, indien mogelijk, maatregelen ter effectuering van terugkeer.⁴⁴ Het verdient de grote voorkeur om dit in Europees verband te regelen, zodat in alle lidstaten dezelfde regels gelden en secundaire migratie zoveel mogelijk wordt voorkomen. Een Europese aanpak maakt het ook beter mogelijk om terugkeer af te stemmen met

⁴² Adviesrapport *Realisme rond richtgetallen - Kansen en risico's van streefcijfers en quota in het migratiebeleid*, Adviesraad Migratie, december 2022, p. 15, [Realisme rond richtgetallen Adviesrapport Adviesraad Migratie 2212022.v.3 \(3\).pdf](#).

⁴³ Zo zijn er tussen 2015 en 2019 meer dan 2.000 Somaliërs doorgemigreerd naar het Verenigd Koninkrijk, [Emigratie van Somaliërs naar Verenigd Koninkrijk, 2015-2019 \(cbs.nl\)](#).

⁴⁴ Preambule Richtlijn Tijdelijke Bescherming punt 19: Het is noodzakelijk om beginselen en maatregelen vast te stellen betreffende de terugkeer naar het land van oorsprong, en de maatregelen die de lidstaten moeten nemen ten aanzien van personen aan wier tijdelijke bescherming een einde is gekomen.

de Oekraïense regering. De realiteit is echter dat het, gezien de Europese verkiezingen in juni 2024 en de Europese instituties die al bijna in verkiezingsmodus staan, lastig zal worden om hierover op Europees niveau een besluit te nemen.

Als het niet tot besluitvorming op Europees niveau komt, moet de Nederlandse regering zelf een besluit nemen. Als Nederland *geen* besluit neemt, treedt in maart 2025 namelijk het scenario in werking dat Oekraïners een asielprocedure moeten volgen bij de IND en dat het COA verantwoordelijk wordt voor de opvang. Gezien de wachttijden en de druk op de IND én het COA is dit zeer onwenselijk.⁴⁵

Als de Richtlijn Tijdelijke Bescherming afloopt, zien wij drie mogelijke richtingen om vervolg te geven aan het verblijf van ontheemde Oekraïners. Hiertoe dient op Europees of nationaal niveau te worden besloten en over gecommuniceerd te worden:

- tijdelijk verblijf (een wederopbouwvergunning)
- niet-tijdelijk verblijf
- een verblijfsvergunning als kennismigrant of student.

Hieronder werken wij uit wat deze vergunningen inhouden en hoe deze op Europees of nationaal niveau vorm zouden kunnen krijgen.

1. Tijdelijk verblijf: een wederopbouwvergunning

Een wederopbouwvergunning, zoals ook is voorgesteld door speciaal adviseur voor Oekraïne van de Europese commissie Lodewijk Asscher,⁴⁶ kan het best op Europees niveau gerealiseerd worden. Dit voorkomt niet alleen de eerdergenoemde secundaire migratie,⁴⁷ maar maakt ook dat de Europese lidstaten terugkeer beter kunnen afstemmen en faciliteren. Vanuit de EU kunnen fondsen worden ingezet voor de wederopbouw van Oekraïne. Om een wederopbouwvergunning te realiseren moeten de lidstaten in hun nationale regelgeving een regeling opnemen op grond waarvan Oekraïners recht krijgen op verlenging van hun verblijf in de lidstaat waar zij verblijven. Deze tijdelijke status houdt verband met de wederopbouw van Oekraïne. Hierbij zou bijvoorbeeld kunnen worden gedacht aan een situatie waarin een deel van het gezin Oekraïne helpt op te bouwen, maar nog terug kan komen naar het land waar de rest van het gezin nog verblijft. Het is voor de Europese lidstaten en

⁴⁵ [Aantal wachtenden bij de IND vrijwel terug op hoogste niveau ooit \(nos.nl\)](#).

15 mei 2022, Ondanks de inzet van vele partijen, waaronder COA, ... blijft de opvangsituatie helaas onverkort kritisch en is het elke dag onzeker in hoeverre opvang verzekerd kan zijn, *Kamerstukken II*, 2021/22 19 637, nr. 2901.

⁴⁶ [L. Asscher Integration of people fleeing Ukraine in the EU FINAL \(1\).pdf](#).

⁴⁷ *Kamerstukken II*, 2022/23, 19 637, nr. 3093, p. 6.

Oekraïne een gedeeld belang dat het land weer zo snel als mogelijk wordt opgebouwd tot een welvarende Europese bondgenoot.

Als de wederopbouwvergunning *niet* op Europees niveau gerealiseerd kan worden, is het juridisch gezien ook op nationaal niveau mogelijk. Ongeacht het niveau waarop dit wordt besloten, kan in het kader van de wederopbouw een tijdelijke reguliere verblijfsvergunning worden verleend. De ontheemden worden niet inburgeringsplichtig. Deze verblijfsvergunning geeft na vijf jaar geen recht op een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd.

Keerzijde van de wederopbouwvergunning is dat onduidelijkheid over het verloop van de oorlog maakt dat de duur van de regeling onzekerheden voor overheid en ontheemden met zich meebrengt. De termijn waar rekening mee wordt gehouden is een periode van maximaal tien jaar, ingaande op 4 maart 2025.

2. Niet-tijdelijk verblijf

Een tweede optie is om niet-tijdelijk verblijf te verlenen. In Europees verband kunnen bestaande richtlijnen worden verruimd waardoor mensen met een tijdelijke beschermingsstatus niet langer worden uitgesloten van de werking van deze richtlijnen. Door verruiming van de Gezinsherenigingsrichtlijn kunnen ontheemden zich herenigen met gezinsleden die een reguliere verblijfsvergunning hebben of als vluchteling zijn toegelaten. Door verruiming van de Richtlijn langdurig ingezetenen kunnen ontheemden na vijf jaar verblijf in de EU in aanmerking komen voor een status als langdurig ingezetene of een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd.

In het geval dit *niet* op Europees niveau gerealiseerd kan worden en de Nederlandse regering wel voor deze optie wil gaan, raden wij aan eerdere nationale ervaring hiervoor te benutten. Nederland heeft in de jaren negentig op gelijke wijze het tijdelijk verblijf van voormalig-Joegoslaven omgezet in een niet-tijdelijke reguliere verblijfsvergunning voor bepaalde tijd (zie kader). Dat betekent dat mensen na vijf jaar verblijf voor onbepaalde tijd in Nederland krijgen zonder dat hun asielaanvraag inhoudelijk hoeft te worden behandeld. De IND moet in dit geval wel de verblijfsvergunning verlenen, maar hoeft niet op de asielaanvraag te beslissen. Ontheemden worden inburgeringsplichtig.

Het voordeel van deze regelingen is dat de overheid en ontheemden duidelijkheid krijgen over het verblijf in de toekomst. Dit is bevorderlijk voor de participatie en zelfredzaamheid van ontheemden. De keerzijde is dat deze optie een grote opgave voor de overheid en samenleving meebrengt bij onder andere integratie, huisvesting en zorg.

3. Verblijfsvergunning via werk of studie

Een derde optie is dat de Europese lidstaten inzetten op het verstrekken van verblijfsvergunningen via werk of studie.⁴⁸ Bijvoorbeeld door te bevorderen dat ontheemden werk in overeenstemming met hun opleiding verrichten, waardoor zij in aanmerking kunnen komen voor een verblijfsvergunning als kennismigrant.⁴⁹ De inspanningen van de overheden zouden dan gericht kunnen zijn op het erkennen van diploma's⁵⁰ en het financieel stimuleren van werkgevers om ontheemden in dienst te nemen. Naast het feit dat de lidstaten zo aanwezige kwaliteiten kunnen benutten, zal het leiden tot goede handelsrelaties met Oekraïne in de toekomst. Investeren in mensen is ook goed als mensen weer terugkeren.

Indien de Europese lidstaten niet gezamenlijk zullen besluiten in te zetten op het verstrekken van werkvergunningen, dan is dit ook op nationaal niveau een optie. Op nationaal niveau is het daarnaast mogelijk om, via aanpassingen in de Vreemdelingenwet en de Wet arbeid vreemdelingen, mensen die in tekortberoepen werken een verblijfsvergunning te geven.

Het voordeel is dat er geen nieuwe verblijfsregeling in het leven wordt geroepen en terugkeer vanuit de overheid nadrukkelijk een optie blijft. Het nadeel van deze optie is dat Oekraïners die niet economisch actief zijn en geen opleiding volgen met deze regelingen niet worden bereikt. Dat is een aanzienlijke groep. Denk bijvoorbeeld aan ouderen, chronisch zieken of vrouwen die veel tijd besteden aan de zorg voor kinderen. Zij zullen, als terugkeer niet tot de mogelijkheden behoort, de behandeling van de asielaanvraag willen voortzetten. Dit betekent alsnog een aanzienlijke belasting voor de IND en het COA.

⁴⁸ De relevante richtlijnen zijn de Gecombineerde Vergunning Verblijf en Arbeid richtlijn (Richtlijn 2011/98/EU), de Kennismigrantenrichtlijn (Richtlijn 2009/50/EG), de Intra Corporate Transferees richtlijn (Richtlijn 2014/66/EU), de Seizoenarbeidersrichtlijn (Richtlijn 2014/36/EU), Richtlijn over de voorwaarden voor toegang en verblijf van derdelanders met het oog op onderzoek, studie, stages, vrijwilligerswerk, scholierenuitwisseling, educatieve projecten of au-pairactiviteiten (Richtlijn (EU) 2016/801).

⁴⁹ De migrant moet een arbeidsovereenkomst hebben voor een hooggekwalificeerde baan. Onder de dertig jaar moet het loon minimaal € 3.549 bruto per maand bedragen. Voor ouder dan dertig jaar geldt een normbedrag van € 4.840 bruto per maand (artikel 2.1, eerste lid, aanhef en onder a, 1°, Besluit uitvoering Wet arbeid vreemdelingen).

⁵⁰ De Europese Commissie constateert dat spoedige waardering van vaardigheden en diploma's belangrijk is voor een succesvolle integratie op de arbeidsmarkt. In april 2022 bracht de Commissie een [aanbeveling](#) uit over de erkenning van kwalificaties van mensen die op de vlucht zijn door de Russische invasie van Oekraïne.

Tijdelijke opvang ten tijde van Joegoslavië-oorlog

In de jaren '90 werd ten tijde van de Joegoslavië-oorlog een nationale regeling van kracht die sterke gelijkenis vertoont met de Richtlijn Tijdelijke Bescherming. De regeling werd ingesteld om te voorkomen dat systemen in Nederland zouden vastlopen.

Er was een tekort aan huisvesting en het asielsysteem was al overbelast. Voor migranten uit voormalig Joegoslavië werd in 1992 een ontheemdenstatus ingevoerd, geregeld in de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden (TROO). De TROO voorkwam dat Joegoslaven door de asielprocedure moesten. Ze werden opgevangen in tijdelijke opvangcentra. De intentie was om deze mensen, zodra de situatie in het voormalige Joegoslavië zou stabiliseren, terug te laten gaan. In 1993 werd echter duidelijk dat de situatie in Joegoslavië niet op korte termijn zou stabiliseren. De minister van Justitie vond dat de gedoogdenstatus niet kon worden verlengd. Met de invoering van de nieuwe Vreemdelingenwet in januari 1994 werd een nieuwe status geïntroduceerd, de voorwaardelijke vergunning tot verblijf (vvtv). Na drie jaar werd de vvtv omgezet in een onvoorwaardelijke verblijfsvergunning als terugkeer naar het land van herkomst niet mogelijk was.

N.B. Mensen afkomstig uit landen buiten de EU (derdelanders) die Oekraïne hebben verlaten vanwege het militaire conflict met Rusland vielen ook onder de bescherming van de richtlijn. Vanaf 4 september 2023 maakt de overheid onderscheid tussen derdelanders die wel en geen permanent verblijf hadden in Oekraïne. De derdelanders zonder permanent verblijf hebben vanaf 4 september 2023 geen tijdelijke bescherming meer.⁵¹ Zij hebben twee opties: terugkeer naar het land van herkomst of het voeren van een verblijfsrechtelijke procedure. In dat laatste geval kunnen zij de asielprocedure doorzetten of een reguliere verblijfsvergunning aanvragen.

Visie op tijdelijke migratie in de toekomst

In de, nu nog tijdelijke, opvang van Oekraïners worden knelpunten zichtbaar, die de regering bij het opvangen van tijdelijke migranten in de toekomst kan voorkomen. Hieronder bespreken wij de knelpunten die in een visie op tijdelijke migratie in de toekomst geadresseerd dienen te worden.

Voorkomen van ongelijke behandeling

De verschillen tussen de behandeling van asielzoekers en statushouders enerzijds en Oekraïense ontheemden anderzijds zorgen terecht voor kritiek in de

⁵¹ *Kamerstukken II*, 2021/22, 19 637, nr. 2945. Aanvankelijk zou de tijdelijke bescherming eindigen op 4 maart 2023. Dat is uitgesteld tot 4 september 2023. *Kamerstukken I*, 2022/23, 36 081, J.

samenleving. De belangrijkste vraag die de regering op dit punt dient te beantwoorden is: dienen de voorzieningen voor tijdelijke migranten in de toekomst naar beneden bijgesteld te worden zodat ze gelijk zijn aan die van asielzoekers en statushouders of behoren asielzoekers en statushouders ook meer kansen en voorzieningen te krijgen? Al eerder heeft de adviesraad gepleit om asielzoekers eerder te laten werken.⁵² De afstand van asielzoekers tot de samenleving kan worden verkleind door ook hen decentraal op te vangen.⁵³

Meer nationale regie

Bij de komst van Oekraïense ontheemden was sprake van een ongeplande decentralisatie. Omdat het COA zijn handen vol had aan reguliere asielzoekers is ervoor gekozen om de opvang van de ontheemden bij gemeenten neer te leggen. De ongeplande decentralisatie heeft laten zien dat gemeenten goed in staat zijn om met grote groepen migranten te werken. Ook particuliere opvang heeft een grote bijdrage geleverd. Op lokaal niveau kwam veel energie vrij. Anders dan reguliere asielzoekers zijn Oekraïners onder andere hierdoor eerder ingebed in de samenleving.

De ongeplande decentralisatie staat echter ook nog steeds gelijk aan een zekere mate van crisismanagement. Een voorbeeld hiervan is het veelvuldig openen en sluiten van opvanglocaties. Naast de besproken tijdelijkheid, is een oorzaak hiervan dat de verhoudingen en verantwoordelijkheden tussen het rijk en gemeenten niet altijd helder zijn. Onlangs werd dat opnieuw duidelijk toen de gemeente Hilversum te maken kreeg met ongewenst gedrag van een Oekraïner die uit de gemeentelijke opvang werd gezet.⁵⁴ De rechter bepaalde dat de man toch in Hilversum moet worden opgevangen. Hilversum wil dat het Rijk met een oplossing komt, door de ontheemde tijdelijk onder te brengen op een andere locatie. Kortom: Lokale energie heeft nationale regie nodig om te blijven bestaan. De beide niveaus zullen elkaar beter moeten gaan versterken.

Structurele tijdelijke huisvesting

Daarnaast is het nodig dat er meer structurele tijdelijke huisvesting komt.⁵⁵ Onze samenleving heeft nood aan tijdelijke huisvesting voor uiteenlopende maatschappelijke groepen: van asielzoekers, statushouders en arbeidsmigranten tot mensen die net gescheiden zijn en internationale studenten. Er zijn inmiddels regelingen van de rijksoverheid die het gemeenten mogelijk maken te investeren in tijdelijke huisvesting. Gemeenten zetten wel al in op flexwonen. Het gaat dan vaak over het plaatsen van tijdelijke woningen of het herinrichten van kantoorpanden. Ook Oekraïense vluchtelingen komen steeds vaker te wonen in

⁵² [Verkenning: 'Van asielzoeker naar zorgverlener' | Publicatie | Adviesraad Migratie.](#)

⁵³ [Adviesrapport Een huis voor statushouders | Publicatie | Adviesraad Migratie.](#)

⁵⁴ <https://nos.nl/l/2476495>.

⁵⁵ <https://vng.nl/artikelen/flexwonen-tijdelijke-woning-is-een-blijvertje>.

semi-permanente plekken, vaak leegstaande panden. Dat is zeker nodig. Maar wat vooral nodig is, is een visie op blijvende huisvesting voor mensen die kortdurend huisvesting nodig hebben. Geen pleisters plakken met tijdelijk omgebouwde panden maar structurele oplossingen. Woningcorporaties en investeerders moeten structureel investeren in tijdelijkheid. In alle gemeentelijke strategieën, nieuwbouwplannen en woonconcepten moet worden bekeken of er voldoende huizen zijn voor tijdelijk verblijf.

Competenties benutten

De Nederlandse overheid kan veel meer inzetten op het erkennen van competenties. Niet alleen van artsen maar ook van verpleegkundigen en beroepen buiten de medische sector. Dat zou ook ten goede komen aan statushouders. Ook werkgevers dienen rekening te houden met tijdelijkheid. Zij zouden veel meer kunnen kijken naar competenties van tijdelijke migranten, in plaats van ze onder hun niveau te laten werken in laagbetaalde sectoren van de economie. Sociale partners, gemeenten en het UWV kunnen werkgevers hierin ondersteunen en eventueel kan de rijksoverheid dit financieel stimuleren. Werkgevers kunnen inzetten op bij- of omscholing en mensen eventueel aannemen als kennismigrant. Zeker voor beter opgeleide Oekraïense ontheemden zou het behulpzaam zijn als zij als zzp-er mogen werken. Goede voorlichting over het zzp-schap is dan wel essentieel.

Voorlichting over zorg en aanpassen zorgaanbod

Ook de zorg zal te maken krijgen met een toename van tijdelijkheid. Zorgaanbieders dienen meer naar tijdelijke migranten om te kijken. Aan de ene kant is het belangrijk dat zorgaanbieders door de rijksoverheid voorgelicht worden over welk recht op zorg de tijdelijke migranten hebben en wie die zorg zal vergoeden, zodat zij niet om deze reden zullen aarzelen om zorg te verlenen. Aan de andere kant dienen zorgaanbieders, in overleg met het rijk, in het ontwikkelen en uitbreiden van hun aanbod rekening te houden met toekomstige tijdelijke migranten en hun specifieke zorgvragen.

Leren van tijdelijk verblijf

Tot slot dient in een visie op tijdelijke migratie in de toekomst kennisdeling en kennisontwikkeling een plek te krijgen. De kennis over het organiseren van tijdelijk verblijf van migranten is nog niet goed belegd. Tussen gemeenten, COA en IND wordt nauwelijks kennis uitgewisseld en gemeenten delen de kennis die zij opdoen nog niet structureel onderling. Er is nog maar weinig wetenschappelijk onderzoek naar wat werkt en waarom. Over integratie en inburgering is veel bekend, maar niet hoe je de eerste opvang het best kan organiseren. De regering zou de komst van Oekraïners aan moeten grijpen om het ontwikkelen en delen van kennis over tijdelijke migratie op te starten.

The top half of the page features a light blue-to-white gradient background. In the top right corner, there are two overlapping squares: a larger light blue one and a smaller, darker blue one. In the bottom left corner, there are two overlapping squares: a larger light blue one and a smaller, darker blue one. The bottom half of the page is a solid dark blue background.

Fictief toekomstscenario maart 2025

Wat als de regering geen besluit neemt over wat de status van de nu nog Oekraïense ontheemden vanaf 4 maart 2025 zal zijn? In het onderstaande fictieve scenario beschrijven we wat dit voor de levens van mensen kan betekenen.

Hoe niemand het had gewild

Vanochtend werd ik wakker van het snikken van Nataliya naast me in bed. Ik trok haar naar me toe en vroeg wat er was, maar ik wist het eigenlijk al. Vandaag vertrekken we uit Haarlem, de stad van de wolken. We hebben hier tweeënhalf jaar op een zolder gewoond. Door de dakramen zag ik de wolken voorbij waaien. Ik was overdag veel bezig, maar toch heb ik nooit zoveel wolken gezien.

Alexei werd ook wakker. Hij is vier, hij woont sinds een week langer in Nederland dan hij in Oekraïne heeft gewoond. Hij snapt niet goed wat er gaat gebeuren, maar toen hij zijn zus zag huilen, begon hij ook.

Was Dmitry er nog maar. Tweeënhalf jaar geleden zijn we hier samen met de trein naar toe gekomen. Hij had heel veel vertrouwen, meer dan ik. Hij werkt in de IT en had gehoord dat er in Nederland veel werk is in die sector. Hij kocht een bureautje bij IKEA en zat in de hoek van onze zolder. Na drie maanden zat hij niet meer aan het bureau, maar lag hij op bed. Met zijn laptop, maar hij lag op bed. Hij mocht niet als zzp'er werken en hij wilde geen kantoren gaan schoonmaken. Drie maanden later zei hij dat hij het niet uithield en dat een vriend van hem in Hamburg voor een groot IT bedrijf werkt. Niet iedereen is gemaakt om te wachten.

Dmitry zei dat we mee konden, dat hij iets geregeld had. Maar Nataliya zat sinds vier maanden op een school hier in de buurt en de grote zolder van Maarten en Nina, de mensen die ons in huis hebben genomen, is fijn genoeg. Alleen de wasmachine die de hele dag door draait is vervelend. Nataliya had ook net een vriendinnetje uit Cherson gemaakt. Ik kon het niet over mijn hart verkrijgen om te vertrekken.

Ondertussen heeft Dmitry wel wat werk gevonden en stuurt hij ons geld, maar sinds hij weg is voelt het kouder tussen ons. Financieel gezien gaat het wel redelijk. Ik werk sinds Alexei ook naar de basisschool gaat drie dagen per week bij de Jumbo op de Kruisstraat. Het is niet uitdagend, maar het houdt me bezig.

Nu moeten we alsnog weg. Twee maanden geleden hoorde ik op Nederlandse les voor het eerst iets over 4 maart. Dat op die dag alles zou veranderen. Misschien niet meteen in het echt, maar wel in de regels – en Nederlanders vinden regels belangrijk. Vanaf 4 maart mogen we volgens de regels niet meer bij mensen thuis wonen. Heel misschien wel, maar het COA, een organisatie die dit regelt,

weet nog niet hoe. We kunnen niet terug naar ons dorp in Oekraïne, niemand kan daarnaar terug.

Ik probeerde het idee eerst te negeren. Ik had Maarten en Nina nog nergens over gehoord. Maar een maand geleden wilden zij 's avonds praten. Ze zaten naast elkaar op hun oranje bank, de gordijnen waren dicht. Nina moest heel erg huilen. Ze zei dat ze bang was dat zij problemen zouden krijgen als ze ons nog langer zouden opvangen, door alles wat ze in de krant las. Dat de situatie een keer moest veranderen, maar dat ze het ook niet zo hadden gewild.

Ik knikte alleen. Boven lagen Nataliya en Alexei te slapen. Alexei was vandaag met zijn klas naar de kinderboerderij geweest. Ik dacht aan de foto's die ik die ochtend in het krantenrek in de Jumbo had gezien. De Oekraïense vrouwen met hun kinderen in de rij voor eten bij een opvangcentrum en voor een bed om in te slapen. Ik dacht: we hebben tweeënhalf jaar gewacht om daar straks achterin de rij te gaan staan.

Verantwoording

Aan de totstandkoming van deze signalering liggen literatuuronderzoek, gesprekken en werkbezoeken ten grondslag. De Adviesraad Migratie is geheel verantwoordelijk voor de inhoud van deze signalering.

Gesprekken

- Speciaal adviseur voor Oekraïne van de Europese Commissie, Lodewijk Asscher
- Vereniging Nederlandse Gemeenten: Ingrid Hoogstrate (directeur inclusieve samenleving), Freek Selen (strategisch adviseur) en Lindy Peijnenburg (beleidsmedewerker)
- VluchtelingenWerk Nederland: Ellen Poortenga (programmadirecteur Oekraïne), Sander Laban (beleidsbeïnvloeding), Nina van Egmond (senior stafmedewerker programma Oekraïne), Roswitha Weiler (beleidsmedewerker)
- Pharos: Heleen Koudijs (senior adviseur)
- Directoraat-Generaal Oekraïne, ministerie van Justitie en Veiligheid: Frank de Jonge (directeur), Luuk Leussink (plv. directeur DG Oekraïne), Martin Spelt (senior beleidsmedewerker)
- Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid: Ulla de Wreede (plv. programmadiirecteur Oekraïne)

Werkbezoeken

Rotterdam

- Oekraïens huis: Oksana Savchuk (programmacoördinator)
- Stichting Mano: Patrick van de Westelaken (directeur strategie en bedrijfsvoering), Iryna Ostapchuk-Maat (projectmanager Oekraïense vluchtelingen)
- Gemeente Rotterdam: Eva Reekers (project- en programmamanager)

Den Haag

- Gemeente Den Haag: Susan Potgieter (directieadviseur), Gerko Visée (adviseur en accountmanager)

De Adviesraad Migratie (ACVZ)

De Adviesraad Migratie is een onafhankelijk adviesorgaan, ingesteld bij wet. De raad adviseert regering en parlement in brede zin over migratie. De advies- en kennisproducten gaan over wetgeving, beleid en strategie.

Colofon

[‘De prijs van tijdelijkheid. Perspectief voor Oekraïense ontheemden in Nederland.’](#)

Uitgave van de Adviesraad Migratie, Den Haag 2023

Uitgebracht aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Adviesraad Migratie

Turfmarkt 147

2511 DP Den Haag

www.adviesraadmigratie.nl

secretariaat.acvz@minjenv.nl

06 - 46 84 09 07

Verantwoording beeldmateriaal

Foto's: Isabelle de Groot

Dit advies is voorbereid door leden van de Adviesraad Migratie en medewerkers van het secretariaat.

Raadsleden: John Morijn (voorzitter projectteam), Monique Kremer en Katja Rusinovic

Medewerkers secretariaat: David de Jong

(Extern) schrijver en interviewer: Evelien Vos